

A magyar képzőművészet Csehszlovákiában

A szlovákiai magyar képzőművészek csak az 1948. februári fordulat után térnek magukhoz. Fizikai létük biztosítása mindenképpel való, ez határozza meg magatartásukat. A szocialista realizmus számukra is irányadó. Akadnak, akik ezekben az években alig dolgoznak, mint **Lőrincz Gyula**, vagy a grafikába vonulnak vissza, mint a losonci **Szabó Gyula**. Mások a posztimpreszionizmus látást igazítják a szlovákiai sabb valóságábrázolásához, mint **Staudt-Csengeti Mihály**. Akad olyan is, mint **Jakoby Gyula** Kassán, aki úgy fest továbbra is, mint eddig, bárhogyan alakul is a világ körülötte. **Löffler Béla** szobrászata alkalmazkodik a követelményekhez, de nem ragad le a hétköznapi naturrealizmusba.

Lőrincz Gyula 1970-ig alig mutatkozik a nyilvánosság előtt. Utána azonban grafikai sorozatával Budapesten kelet méltán feltűnt, aminek eredményeképpen 1972-ben több magyar városban is bemutatják **Dózsa katonái** és a **Kosztai sortűz** című rajzsorozatát, majd 1973-ban a pozsonyi Múzeum kiadónál könyv alakban is megjelentek. — **Csáder László** megmarad az ipari grafika területén, remek könyvburkolókat tervez, **Harmos Károly** néhány könyvet illusztrál, és csak keveset fest. **Staudt Mihály** művészete kubisztikus hatású nonfiguratív irányt vesz anélkül, hogy a figurális ábrázolásnak hátat fordítana, de abban is egészen korszerű hangot üt meg. Budapesti (1969.) és révkomáromi kiállítása (1971.) nagy sikertelnek zárt le.

Ugyancsak stílust vált **Szabó Gyula** is, Csehszlovákia érdemes művésze, akinek 1971-ben Budapesten történt bemutatkozása méltán keltezt nem mindennapi sikert. Tiszta szürrealizmus az, amit a világból és a lélek mélységéből fölfedezve kivetít a közönség elé. Viszonylag korai halála festményben és grafikában színvonalra és menyiségre egyaránt hatalmas életművet zárt le.

Szinte egyedülálló jelenség a kassai **Jakoby Gyula** (érdemes művész) életműve. Urbánus jellegű expresszionizmus ez, erős szociális tartalommal. Franciásan könnyed még akkor is, amikor a szociális tartalom a vonalvezetést súlyosabbá teszi. Nagy kolorista, ez a fő erje. Képein a formák újban már föl-bolmanak, a szerkezetet nem a műformák rendezése biztosítja, hanem a színek egymás melletti egysége. Elérkezett a színek kompozícióig.

Barta Gyula ipari tájképfestészetével egyedül áll az odaíti magyarok között. Képei mély színeivel, vonalal és foltokra épülő fölfogásával szemben egyéb tájképei fölfokozott s gazdag színvilágukkal és festésükkel emelik java kortársai közé.

A fiatal nemzedék számára névze erősen megfogható, holott a magyar művészek nem panaszkodhatnak, hogy nem jutnak állami megbízásokhoz. A festészetben **Szafranko Iván** Eperjesen, **Csáko Károly** Kassán dolgozik. A gómöri **Bacsikay Béla** **Szabó Gyula** nyomdokain indult, de egyéni hangját legutóbbi kiállításán a komáromi Dunamenti Múzeumban bizonyította. **Platzner Tibor** kifejezetten kísérletező művész. Ő képviseli a magyar művészek közül legerőteljesebben a pop-árt. **Fügedi Jenő** és **V. Szarka Erzsébet** különösen oldott fölfogású vízfestményeiknek érnek el figyelemre méltó színvonalat. A komáromiak között említendő **Mester Pál** is. A kassai **Roskoványi István** festményeinek bemutatása elé érdeklődéssel tekintünk.

A grafikában az idős **Föld Lajos** (Kassa) hangulatos és pontos naturalista-realistikus rajzaival, **Fügedi Jenő** pontos ábrázolásával, s **Kopócs Tibor**, aki Budapesten is bemutatkozott, szürrealisták látásával hívta föl magára a figyelmet. **Szabó Gizella** vízfestés és szimbolista fölfogásban dolgozik, teljesen korszerű nyelven, az irányzat irrodalmias stílusnehezékei nélkül. A pozsonyispöki **Nagy József** főleg filozofikus tartalmú

grafikában erős, nonfiguratív rajzaiban pedig a színek gazdagságával tűnik ki. **Varga Lajos** újban keveset mutatkozik.

Az induló fiatalok között főleg grafikusokkal találkozunk. Munkásságuk nehezen áttekinthető, mert kiállításokon még nem jelentkezték. Műtermi anyaguk és a lapokban megjelent rajaik alapján máris joggal számíthatunk **Andrássy Tibor**, **M. Gyurák Éva**, **Turcsány László** munkáira, de föl kell figyelniük **Bottányiszki Lenkére**, a Csehországba távozott **Németh Andrást**, azután **Köteles Erzsébetre**, **Jaksics Ferenc** és a most induló **Dávid Istvánra** is. Képzőművészetében **Csáder** és **Kopócs**on kívül **Kiss Sándor** és **Nagy József** említendő elsősorban.

A szobrászat terén az idős nyitrai mester, **Bárfay Gyula** a mai napig megmaradt fegyelmezett újklasszicista stílus mellett, megbízható, szolid művészetet teremtett, amelyről nemrég a Dunamenti Múzeumban győződhetett meg a közönség. — A kassai **Löffler Béla** művészete is a második közársaság idején bontakozott ki. Termékeny művész, s nem ismer lehetetlen feladatot. Realista szellemben készült szobrai éppoly konkrétok, mint az elvont fölfogásúak. — **Vrba Imre** (Komáromban) **Kisfaludi Strobl Zsigmond** hatása alatt dolgozik, föltétlenül számon tartandó ízléses alkotásai miatt. **Csicska Ottó** is a második nemzedék tagja, erős realista szellemben alkotta szoborműveit; az utóbbi évtizedben kifejezése korszerűsödött, gyakran dolgozik külföldön. A harmadik nemzedék tagjai közül a nyitrai **Kiss Sándor** robusztus erejű, keletesen népies jellegű fa- és kőszobraival tűnt föl és merészen egyéni hangjával, amellyel mint grafikus is a legjelentősebbek közé tartozik. **Nagy János** szobrász útja szintén a klasszicista fölfogás jegyében indult és a szép munkák egész sorát alkotta. Aztán átváltott a nonfiguratív irányra, de hogy e tekintetben mire viszi, jóslásokba nem bocsátkozhatunk. **Melis György** **Czuczor Gergely**-emlékművét nemrég állították föl Érsekújvárott, **Szigeti Miklós** néhány alkotásával nemrég találkozunk a kelet-szlovákiai művészek kassai területén, a komáromi **Ratimorský János** nem végzett művészeti iskolát, de tudatos képzéssel túljutott a naiv művészetben, s néhány portréjában határozott karakterérzékről tett tanúságot.

A kerámiaát jelentős művésze a magyarok között az első közársaságban **Nyiri Lilián** kívül nem akadt, jelenleg **Szántó Gyula** említendő Eperjesről. Az építészetben né-

hány név kívánkozik említésre, **Holesch Béla**, **Skutecky András**, **Szalatnai Artúr**, **Szónyi Endréné**, **Vécséi Ignác** Pozsonyban és **Bárkány Jenő** Eperjesről. — Az art protisnak nincs magyar képviselője, textiltelen **Szuchy Emil** csak újban tűnt föl, életméről azonban még nem lehet beszélni.

A fönti kép, főleg személyi vonatkozásban korántsem teljes, s a közeli jövőben bizonyára lényegesen gazdagodik. Akad néhány művész, aki hovatartozásától ködbe burkolja, pedig magyar nemzetisége miatt senki sem esett el az állami támogatástól; ha tejbene-vajban nem fürödhet is valamennyi magát magyarnak valló művész, ahogy nem fürödhet szlovák művészek mindegyike sem.

SZIJ REZSO

Magyar színház Csehszlovákiában

A felszabadulás után kiteljesedő, magas színvonalú szlovák színházművészet segítette a húszévtizedes komáromi Magyar Területi Színház és öt esztendeje működő társintézménye, a kassai Thália Színház megalakulását. Ez az egészséges kölcsönhatás, két nemzet kultúrájának tükrözése határozta meg a közös irányítás alatt működő két együttes saját arculatát, műsorpolitikáját, formanyelvét.

A szlovákiai magyar színház rövid történetének változásakor utalunk kell a szlovák nyelvű színház állapotaira: a felszabadulás előtt csak Pozsonyban volt állandó színházuk, a fővárosban kívül — egy-ek helyi, alkalmi vállalkozást nem számítva — csak 1945 óta van színházi hálózat, szlovák színházi élet. Az a közeg tehát, amelyben egy félmillió nemzetiségi közösség magyar nyelvű színházra létrejöhethet, mindössze hétezeres volt a MATESZ, a Magyar Területi Színház megalakulásakor.

1950 májusában jött létre a szlovák Állami Faluszínház, kezdetben néhány szlovák csoporttal. Néhány hónap múlva, augusztusban megszervezték a színház magyar együttesét is. A faluszínház első igazgatója **Drahoš Želenský** volt, aki az ötvenes évek elején nagy szerepet játszott a csehszlovákiai

Szabó Gyula: *Lenyugszik a nap* (Óregek), 1962.

KRITIKA

KRITIKA